

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

*Н. М. Штефан, к. т. н., доцент, НТУ «Дніпровська політехніка»,
Shtefan.N.M @ ntu.one, orcid.org/0000-0003-4779-2618,*

*Д. С. Букреєва, к. е. н., доцент, НТУ «Дніпровська політехніка»,
Bukreieva D.S@ ntu.one, orcid.org/0000-0003-3175-5193,*

*Л. Г. Соляник, к. е. н., професор, НТУ «Дніпровська політехніка», solianyuk.l.h@ntu.one,
orcid.org/0000-0003-3291-3931,*

*К. М. Овдієнко, магістрант, НТУ «Дніпровська політехніка»,
Ovdiienko Ka.M@ntu.one, orcid.org/0009-0006-8191-7057*

Методологія дослідження. У статті використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження, зокрема: теоретичного узагальнення – для дослідження процесу формування і розподілу прибутку; статистичний – при визначенні частки податкових надходжень, у тому числі й податку на прибуток, в доходах державного бюджету України; логічного аналізу – при формуванні шляхів вдосконалення управління прибутком підприємства; аналізу та синтезу – для обґрунтування наукового підходу оптимізації пропорцій розподілу прибутку.

Результати. Перед кожним підприємством постає завдання розробки ефективної організаційно-економічної моделі інноваційного розвитку, що базується на визначенні стратегії інноваційного розвитку на базі пошуку шляхів максимізації прибутку підприємства і зростання його вартості. У статті висвітлені питання щодо необхідності активізації інноваційної діяльності в науковій, технологічній та промисловій сферах з одночасним розвитком інноваційної інфраструктури країни. Продемонстровано важливість одночасного досягнення економічних, соціальних і екологічних цілей. Розглянуто питання управління сплатою податкових зобов'язань з прибутку до бюджету в частині податку на прибуток підприємств та їх впливу на дохідну частину державного бюджету України.

Новизна. Запропоновано модель управління формуванням, розподілом та використанням прибутку підприємства і напрямів її вдосконалення на основі оптимізації пропорцій розподілу прибутку на частини, що капіталізуються та споживаються з метою зростання загального доходу власників. Доведено при визначенні економічної ефективності інновацій та капіталізованої частини прибутку необхідність врахування впливу екологічних факторів.

Практична значущість. Результати проведеного дослідження можуть бути корисними для суб'єктів господарювання в умовах сталого післявоєнного розвитку України.

Ключові слова: управління прибутком, економічна ефективність інновацій, оптимальна структура розподілу прибутку.

Постановка проблеми. Економічне зростання країни залежить від інноваційної активності суб'єктів господарювання. В сучасних умовах орієнтації української економіки на військову спрямованість та підвищення конкурентоспроможності активізація

інноваційної діяльності набуває надзвичайного значення, оскільки без неї неможливо здійснити прогресивні структурні зміни в країні та забезпечити сталий соціальний та економічний розвиток країни.

Науково-технічний розвиток України залишається вкрай нерівномірним. При досягненні високих досягнень (біотехнології, радіоелектроніка тощо) у деяких сферах існує технологічна відсталість, масштаби якої набувають руйнівних масштабів. Умовою становлення економічної незалежності України є активізація інноваційної діяльності. В умовах сталої економіки необхідно досягати економічних, соціальних і екологічних цілей одночасно. Основна економічна ціль, від досягнення якої залежить благополуччя підприємства - це величина отриманого прибутку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню управління прибутком підприємств, його ролі в сучасних умовах господарювання присвячена значна кількість праць науковців. Ларіонова К. Л. та Капінос Г. І. розкрили економічну сутність механізму управління формуванням прибутку підприємства, визначили його структуру [1]. Систему управління прибутком, у тому числі, її завдання, принципи та елементи, досліджували автори Жигалкевич Ж. М. та Фісенко Е. С. [2]. Мордань Е. Ю., Малиш Д. О., Рябуха А. Ю. присвятили науковій праці удосконаленню теоретичних та практичних засад системи управління прибутком підприємства у сучасних умовах розвитку економіки [3]. Павлюк І. О. досліджував теоретичні і практичні основи формування прибутку підприємства та розробку шляхів щодо підвищення ефективності процесу управління прибутком підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. [4].

Аналіз сучасної зарубіжної літератури також підтверджує значущість питання ефективного управління прибутком. Так, П. Перес-Гомес, М. Арбело-Перес, А. Арбело оцінювали ефективність прибутку та її детермінанти на виробничих підприємствах Іспанії під впливом технологічних та екологічних факторів [5]. С. Ракхсітха визначав, щоб бути успішними і стійкими у довгостроковій перспективі, підприємства повинні максимізувати прибуток. Підприємства, які ставлять прибутки в пріоритеті над соціальною та екологічною відповідальністю потенційно порушують етичні проблеми, такі як експлуатація робітників або екологічна шкода. Тому підприємства повинні знайти баланс

між максимізацією прибутку та іншими факторами [6].

Ю Мао в своїй роботі досліджував концепції та методи управління сучасними підприємствами з метою вивчення шляхів покращення їх економічної вигоди. Мао пропонує стратегії підвищення економічної ефективності підприємства з багатьох точок зору, таких як оптимізація продуктивності, внутрішнє дисконтування та розширена оплата. Мета полягає в тому, щоб сприяти вдосконаленню рівня управління підприємством і одночасно надавати деяку інформацію для бізнес-спільноти [7].

Однак, незважаючи на значні теоретичні та практичні напрацювання, існує низка обмежень у застосуванні цих підходів до умов української економіки. З огляду на агресію росії та кризовий стан економіки країни, актуальною є необхідність подальшого удосконалення методів управління прибутком підприємства.

Формулювання мети статті. Метою наукової статті є удосконалення методичних підходів до управління прибутком з метою сталого розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для інноваційного розвитку потрібні такі аспекти: ефективне управління ресурсами, фіскальні та інвестиційні стимули, управління прибутком підприємств, розвиток інфраструктури та організаційні реформи.

В Україні інноваційна інфраструктура не охоплює усі ланки інноваційного процесу (освіту і науку – техніку і технології – виробництво та споживання). Сформовано лише окремі елементи інноваційної інфраструктури. Станом на 01.01.2023 до Реєстру індустріальних (промислових) парків включено 60 індустріальних парків, але працювали трохи більше 10% [8]. На 1.04.2024 року зареєстровано 77 індустріальних парків. Кількість індустріальних парків, що працюють, в Україні до кінця 2024 року може збільшитися щонайменше до 20 (на сьогодні вже працюють 15) [9]. Практично відсутньою є в інноваційному середовищі діяльність венчурних фондів та центрів трансферу технологій.

Трансфер технологій (процес, під час якого автор продукту, (може бути університет, чи окремий винахідник) передає право на використання своїх розробок третій сто-

роні – важливий фактор для стимулювання інновацій та розвитку економіки. В Україні недостатньо реалізується освітній та науковий потенціал, насамперед вищих навчальних закладів, у сфері інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Отже, важливим завданням і умовою становлення економічної незалежності України є активізація інноваційної діяльності в науковій, технологічній та промисловій сферах з одночасним розвитком інноваційної

інфраструктури країни. Якщо економіка не зацікавлена в інноваціях, вона не може бути ефективною та конкурентоспроможною на глобальному ринку.

Перед кожним підприємством постає завдання розробки ефективної організаційно-економічної моделі інноваційного розвитку, що базується на визначенні стратегії інноваційного розвитку на базі пошуку інноваційних шляхів максимізації прибутку підприємства і зростання його вартості (рис.1).



Рис. 1. Організаційно-економічна модель інноваційного розвитку підприємства

Сьогодні в економіці країни спостерігається тенденція до значного зниження доходів суб'єктів господарювання, що приводить до зменшення прибутку чи навіть збитковості багатьох підприємств.

Механізм управління прибутком підприємства – це інтегрована у загальний процес управління підприємством динамічна система застосування відповідних методів, важелів, інструментів та процедур для комплексного впливу на прибуток.

Головна мета механізму управління прибутком підприємства полягає у забезпе-

ченні максимізації розміру прибутку шляхом ефективного управління ним.

Управління прибутком підприємства – це управління формуванням прибутку підприємства та управління його розподілом.

Управління формуванням прибутку включає два основні напрями – управління доходами та управління витратами за різними видами діяльності суб'єкта господарювання.

Управління розподілом прибутку визначає пріоритетність поточного споживання чи капіталізації прибутку.

Структурна схема управління прибутком підприємства показана на рис.2.



Рис 2. Структурна схема управління прибутком підприємства

Отже, загальний добробут акціонера залежить від суми отриманих дивідендів і зростання ціни акції. Якщо припустити, що отримані дивіденди можна вкласти на депозит, а за рахунок нерозподіленого прибутку

можна впровадити інвестиційний проект, який дозволить ще більше підвищити ціну акцій, то необхідно обирати за наступними критеріями:

– якщо ставка по депозиту більше внутрішньої ставки доходності проекту, то для акціонера краще отримати дивіденди, вкласти їх на депозитний рахунок отримати додатковий прибуток;

– якщо ставка по депозиту менша ніж внутрішня ставка доходності інвестиційного проекту, то для акціонера краще отримати меншу суму дивідендів, а основну частку прибутку спрямувати на інвестиційний розвиток підприємства, який в майбутньому забезпечить зростання ціни акцій підприємства. Узагальнити дане твердження можна наступним чином: необхідно визначати в кожний момент часу, що вище: відсоток за цінними паперами інших компаній чи се-

редньозважена внутрішня ставка доходності оптимального плану інноваційного розвитку підприємства. Таким чином, попередню структурну схему можна доповнити більш детальною схемою управління розподілом і використанням прибутку підприємства, попередньо зазначивши, що:

IRR_i – внутрішня ставка доходності i -го інвестиційного проекту, %;

I_i – первісні інвестиції, які необхідні для впровадження i -го інвестиційного проекту, грн.

Структурна схема управління розподілом і використанням прибутку підприємства показана на рис.3.



Рис. 3. Управління розподілом і використанням прибутку підприємства

При впровадженні інноваційних проєктів потрібно враховувати екологічний вплив інновацій як щодо впливу на навколишнє середовище, так і впливу на зменшення суми прибутку в разі негативного впливу впровадження інновацій на навколишнє середовище (за рахунок зростання витрат на подолання цього негативного впливу і витрат на сплату екологічного податку). Екологічний податок – це загальнодержавний обов’язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об’єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками.

Основними шляхами вдосконалення поточної системи екологічного оподаткування в Україні є впровадження прогресивної шкали оподаткування екологічним податком (ставка податку повинна залежати не тільки від класу забруднюючих речовин, а і від обсягів викидів та відходів).

Крім того, необхідно забезпечити надання податкових пільг суб’єктам господа-

рювання, які використовують ресурсозберігаючі технології.

Отже, оптимальний розподіл прибутку підприємства передбачає:

– забезпечення погашення податкових зобов’язань суб’єкта господарювання (сплата податку на прибуток підприємств);

– обслуговування залученого у попередніх періодах власного капіталу суб’єкта господарювання (сплата дивідендів). Дивідендна політика підприємства формується як сукупність цілей та завдань у сфері участі власників у прибутках підприємства і передбачає обґрунтування управлінських фінансових рішень щодо розподілу прибутку;

– формування фондів та резервів для використання наступних періодах.

Сплата податку на прибуток забезпечує поповнення доходної частини держбюджету країни. Якщо розглянути доходи держбюджету України за останні роки, то можна відмітити, що до повномасштабного вторгнення країни-агресора надходження до бюджету України у вигляді податку на прибуток постійно зростали як в абсолютному вимірі, так і їхня питома вага (табл.1).

Таблиця 1

Доходи держбюджету України за останні роки, млн. грн

Роки	Усього		Податкові надходження		В т.ч. податок на прибуток	
	Сума	%	Сума	%	Сума	%
2017	793265,0	100.00	627153,7	79.06	66911,9	8.44
2018	928108,3	100.00	753815,6	81.22	96882,3	10.44
2019	998278,9	100.0	799776,0	80.12	107086,3	10.73
2020	1076016,7	100.00	851115,6	79.10	108695,0	10.10
2021	1296852,9	100.00	1107090,9	85.37	147751,7	11.39
2022	1787395,6	100.00	949764,4	53.14	117049,9	6.55
2023	2671998,0	100.00	1203544,1	45.04	143837,1	5.38

Джерело:[10]

З часів військової агресії питома вага податку на прибуток в загальній сумі податкових надходжень до державного бюджету України продовжує знижуватись, хоча їх абсолютна величина вирівнялась і у 2023 році перевищила рівень успішного 2021 року.

Якщо проаналізувати структуру податкових надходжень в структурі доходів держбюджету України, можна відмітити, що податок на доходи фізичних осіб за останні

5 років зріс майже в 2 рази, в той час як податок на прибуток підприємств лише на 35% (табл.2).

Ця нерівність створює дисбаланс у податковій системі та послаблює довіру платників податків. Для її подолання потрібно зосередитись спочатку на управлінні формуванням прибутку підприємства від різних видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової) і вже потім – на управлінні розподілом прибутку.

Структура доходів держбюджету України за останні роки, млн грн

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи державного бюджету	998278,9	1076016,7	1296852,9	1787395,6	2671998,0
Питома вага,%	100	100	100	100	100
Податкові надходження	799776,0	851115,6	1107090,9	949764,4	1203544,1
Питома вага податкових надходжень в доходах державного бюджету,%	80,12	79,10	83,57	53,14	45,04
Податки на доходи	217040,4	225976,3	285307,0	265477,1	350781,9
Питома вага податків на доходи в доходах державного бюджету,%	21,74	21,00	22,00	14,65	13,13
Податок на доходи фізичних осіб	109954,0	117281,3	137555,2	148427,3	206944,8
Питома вага податку на доходи фізичних осіб в доходах державного бюджету,%	11,01	10,90	10,61	8,30	7,74
Податок на прибуток підприємств	107086,3	108695,0	147751,7	117049,9	143837,1
Питома вага податку на прибуток підприємств в доходах державного бюджету,%	10,73	10,10	11,39	6,55	5,38

Джерело: [10]

Капіталізація прибутку (формування нерозподіленого прибутку підприємства) є фінансовим механізмом формування капітального резерву, що може використовуватись на фінансування інвестиційних проєктів, що дозволить збільшити прибуток підприємства від операційної діяльності. Капіталізація прибутку підприємством сприяє зростанню ринкової вартості його корпоративних прав, а також вартості як цілісного майнового комплексу шляхом фінансування за рахунок прибутку ефективних інвестиційних проєктів. Управління сплатою податкових зобов'язань є надзвичайно важливим і актуальним завданням, особливо в умовах військової агресії, коли необхідно ефективно використовувати кожен гривню для добробуту країни.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. В сучасних умовах орієнтації української економіки на військову спрямованість та підвищення конкурентоспроможності активізація інноваційної діяльності набуває важливого значення. Для інноваційного розвитку потрібні ефективне управління ресурсами, розвиток інфраструктури та організаційні реформи, управління прибутком підприємств як в частині його формування, так і розподілу. Необхідно визначати опти-

мальну пропорцію розподілення прибутку на частини, що споживаються і капіталізуються. Управління прибутком в частині управління сплатою податків на прибуток повинно забезпечувати повне погашення податкових зобов'язань суб'єкта господарювання і збільшення доходної частини бюджету країни.

Література

1. Ларіонова К., Капінос Г. Механізм управління прибутком підприємства. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. №1. С. 120-128.
2. Жигалкевич Ж.М., Фісенко Е.С. Система управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. №4. С. 145-148.
3. Мордань Є.Ю., Малиш Д.О., Рябуха А.Ю. Теоретичні основи системи управління прибутком підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 40. С. 384-391.
4. Павлюк І.О. Управління прибутком підприємства в умовах сьогодення. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. №1. С. 84-88.
5. Perez-Gomez P., Arbelo-Perez M., & Arbelo A. Profit efficiency and its determinants in small and medium-sized enterprises in Spain. *BRQ Business Research Quarterly*. 2018. Vol. 21. №4. P. 238-250. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S234094361830330X>

6. Rakhsitha S., Shreya R., Kumawat S. et al. Profit maximization principles for business growth in the modern world. *International Journal of Development Research*. 2023. Vol. 13. № 04, P. 62511-62514. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.journalijdr.com/sites/default/files/issue-pdf/26615.pdf>

7. Mao Yu. Research on the strategy of improving enterprise economic benefit in enterprise management. *Clausius Scientific Press*, Canada. 2023. Vol. 5. №12. P. 10-14. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.clausiuspress.com/article/9906.html>

8. Індустріальні парки в Україні. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik>

9. Індустріальні парки: гайд для інвесторів. - [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/industrialni-parky-haid-dlia-investoriv>

10. Державний бюджет України. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>

References

1. Larionova, K., & Kapinos, H. (2022). Mekhanizm upravlinnia prybutkom pidpriemstva. Modeling the development of the economic systems, (1), 120-128.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-14>

2. Zhigalkevich, Zh.M., & Fisenko, E.S. (2016). Systema upravlinnia prybutkom yak umova efektyvnoho funktsionuvannia pidpriemstva. *Ekonomika i suspilstvo*, (4), 145-148.

3. Mordan, Ye.Yu., Malyshev, D.O., & Ryabukha, A.Yu. (2020). Teoretychni osnovy systemy upravlinnia

prybutkom pidpriemstva. *Infrastruktura rynku*, Issue 40, 384-391.

<https://doi.org/10.32843/infrastruct40-66>

4. Pavliuk, I.O. (2020). Upravlinnia prybutkom pidpriemstva v umovakh siohodennia. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, (1), 84-88.

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-278-1-16

5. Perez-Gomez, P. (2018). Profit efficiency and its determinants in small and medium-sized enterprises in Spain. *BRQ Business Research Quarterly*, 21, 4, 238-250. Retrieved from

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S234094361830330X>

6. Rakhsitha, S. (2023) Profit maximization principles for business growth in the modern world. *International Journal of Development Research*, 13, 4, 62511-62514. Retrieved from

<https://www.journalijdr.com/sites/default/files/issue-pdf/26615.pdf>

7. Mao, Yu. (2023) Research on the strategy of improving enterprise economic benefit in enterprise management. *Clausius Scientific Press*, Canada, 5, 12, 10-14. Retrieved from

<https://www.clausiuspress.com/article/9906.html>

8. Industrialni parky v Ukraini. Retrieved from <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik>.

9. Industrialni parky: haid dlia investoriv. Retrieved from

<https://www.kmu.gov.ua/news/industrialni-parky-haid-dlia-investoriv>

10. Derzhavnyy biudzheth Ukrainy. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>

IMPROVEMENT OF ENTERPRISE PROFIT MANAGEMENT

N. M. Shtefan, Ph. D (Tech.), Associate Professor, D. S. Bukreieva, Ph. D (Econ.), Associate Professor, L. H. Solianyk, Ph. D (Econ.), Professor, K. M. Ovdienko, Master Student, Dnipro University of Technology

Methods. The theoretical and methodological basis of scientific research was the work of scientists on the issues of formation and distribution of enterprise profits, its role in modern business conditions. To achieve the goal, the article used general scientific and specific methods: methods of theoretical generalization – for researching the process of formation and distribution of profit in accordance with changes in the environment and the development of scientific and technical progress; statistical method – when determining the share of tax revenues, including income tax, in the revenues of the state budget of Ukraine; logical analysis – when forming ways to improve the company's profit management; generalization and synthesis – to justify the scientific approach in optimizing the proportions of the distribution of profit into capitalized and consumed parts.

Results. Each enterprise faces the task of developing an effective organizational and economic model of innovative development, which is based on determining the strategy of innovative development based on the search for innovative ways of maximizing the enterprise's profit and increasing its value. The article highlights issues related to the need to intensify innovative activity in the scientific, technological and industrial spheres with the simultaneous development of the country's innovative infrastructure. In the conditions of a sustainable economy, it is necessary to achieve

economic, social and environmental goals at the same time. The main economic goal, the achievement of which depends on the well-being of the enterprise, is the amount of profit obtained, which depends on its effective management. The issue of managing the payment of tax liabilities from income to the budget in terms of corporate income tax and their impact on the revenue part of the state budget of Ukraine was considered.

Novelty. A management model for the formation, distribution and use of the company's profit and directions for improving the profit management based on the optimization of the proportions of the distribution of the profit into parts that are capitalized and consumed in order to increase the total income of the owners are proposed. At the same time, it is necessary to take into account the influence of environmental factors when determining the economic efficiency of innovations when determining the capitalized part of the profit.

Practical value. The results of the conducted research can be useful for business entities in the conditions of sustainable post-war development of Ukraine.

Keywords: profit management, economic efficiency of innovations, optimal structure of profit distribution.

Надійшла до редакції 28.10.24 р.